

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Markéta Novotná
Článok / Article: Trinitá cesta k severské spolupráci
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov –
UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences
and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

NOVOTNÁ, M. 2014. Trnitá cesta k severské spolupráci. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 17, č. 3, 2014. ISSN 1335 – 2741, s. 152-169. Dostupné na internete: http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2014/NOVOTNÁ.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

TRNITÁ CESTA K SEVERSKÉ SPOLUPRÁCI

AN UNEASY PATH TOWARDS NORDIC COOPERATION

Markéta Novotná*

ABSTRACT

The Nordic countries, being fully aware of their common heritage, are cooperating very closely. But is their cooperation meant to be successful in the current situation, when Europe is dominated by the European Union and the whole world is interconnected by international and transnational organisations with global impact? Can the Nordic cooperation survive in this competition or is it likely to perish? And what are its specifics? These and others are the questions this study focuses on. The relevance of the Nordic cooperation is evident since not all Nordic countries are members of the most significant international organizations such as the EU or NATO. The main thesis is based on the fact, that although the history of Scandinavia has not always been favorable to a closer cooperation, the common Nordic heritage is essential. The paper is conceived as a one-case study and stresses the importance of the historical background which has formed the current situation.

Key words: Scandinavia, Nordic Council, Nordic cooperation, Denmark, Finland, Norway, Sweden, Iceland

Úvod

Předpokladů pro kooperaci severských zemí je mnohem více než jen jejich geografická blízkost, která je patrná na první pohled. Také jejich dějiny jsou z velké části společné, samotné dělení na pět¹ státních útvarů je záležitostí moderní doby. Ačkoli dějinné zvraty přinesly nejednu válku a územní spor a vedly k nevraživosti ať už mezi Norskem a Dánskem, či mezi Ålandskými ostrovy a Finskem, je možné na dějiny pohlížet rovněž jako na pojítka mezi severskými zeměmi. Díky společnému historickému vývoji jsou patrné také shodné rysy kultury a náboženství, které vedly k užší spolupráci severských

---

* Ing. Bc. Markéta Novotná působí jako interní doktorandka Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze, Kraskov 31, 538 43 Seč-Kraskov, marketa.novotna@gmail.com.

¹ Označení *Skandinávie* a *severské země* (*Sever*) nejsou pevně definovaná. V této studii se pod nimi rozumí pět samostatných státních území (Dánsko, Švédsko, Norsko, Island, Finsko) včetně jejich autonomních území Grónska a Faerských ostrovů (Dánsko) a Ålandských ostrovů (Finsko).

zemí.

Má však tento typ kooperace šanci na úspěch v době, kdy v Evropě hraje prim Evropská unie a celý svět je protkán organizacemi, jejichž rozsah přesahuje hranice kontinentů? Má severská spolupráce smysl a naději na to, že nebude pohlcena organizacemi mnohem většího rozměru a většího vlivu? V čem spočívají její specifika? Tyto a další otázky jsou předmětem následující studie.

Hlavní teze je, že ačkoli historické předpoklady vždy nenavštěvovaly těsné spolupráci, je pro Skandinávii společné socio-kulturní dědictví zásadní a severská spolupráce má dnes s ohledem na (ne)členství skandinávských států v klíčových mezinárodních organizacích nezastupitelnou úlohu, jelikož je jediným univerzálním pojítkem v rámci celé Skandinávie. O jejím významu svědčí také stále se prohlubující kooperace a projekty zasahující i do dříve zapovězené oblasti zahraniční a obranné politiky.

Stať je koncipována jako jednopřípadová studie s důrazem na dějinné předpoklady současného stavu. Využívá tedy historickou metodu, která směřuje k poznání jevů v širším historickém kontextu, přičemž historii nechápe jako souhrn objektivních faktů, ale jako interpretaci významů. Epistemologicky se tedy studie řadí k interpretativnímu směru. Jejím cílem není *vysvětlit* podstatu dnešního stavu severské spolupráce, ani předvídat jeho budoucí vývoj nebo ho hodnotit, ale spíše mu *porozumět* na základě dějinného vývoje a společensko-kulturního kontextu. Ontologicky se stať zaměřuje na individuální jednání aktérů (v tomto případě států). Nepopírá však ani vliv sociálních struktur na jejich chování (viz teorie strukturace **A. Giddense**). (Kořan, 2008)

Studie se člení na tři hlavní části. Smyslem přehledového historického exkurzu s důrazem na události hrající roli pro pozdější severskou kooperaci je ukázat, že severské země nebyly vždy jednotné, naopak že se jejich zájmy mnohdy značně lišily, ale přesto jsou jejich dějiny do té míry propojené, že dávají solidní základ pro spolupráci. Následuje kapitola věnující se aktivitám ve 20. a především 21. století, zaměřující se na období dánského předsednictví v Severské radě v roce 2011 a na společnou bezpečnostní a obrannou politiku, která se v posledních letech čile rozvíjí. Na závěr je severská spolupráce zařazena do kontextu nadregionální kooperace, konkrétně evropské integrace a NATO.

Ačkoli skandinávské země jsou u nás poměrně frekventovaným předmětem výzkumu, konkrétně u severské spolupráce tomu tak není. Podrobný exkurz poskytuje například dizertační práce **J. Knoty**, která se však zaměřuje pouze na

Severskou radu, a to z právního pohledu. Následující stať předkládá přehlednou analýzu severské spolupráce v širším slova smyslu, soustředí se na vývoj severské spolupráce a její specifika a zároveň ji zasazuje do kontextu. Při zpracování studie jsem čerpala jak z primárních, tak sekundárních pramenů. Z velké části jsem využívala literaturu ve skandinávských jazycích, které jsou běžnému čtenáři špatně přístupné.

1 Historický exkurz

Pro představu o podmínkách, které utvořily předpoklady pro úzkou spolupráci, slouží nástin severských dějin. Důraz je kladen nejen na momenty předurčující Sever k bližší propojenosti, ale také na chvíle svědčící po pravý opak. Právě historické předpoklady se ve vývoji severské spolupráce vždy odrážely a do značné míry ji formují i nyní.

1.1 Počátky spolupráce a její překážky

Dánsko, Norsko a Švédsko byly již v době stěhování národů osídleny germánskými kmeny. V době vikinských výprav osídlilo toto etnikum také Island a Faerské ostrovy (9. století) a Grónsko (kolem roku 1000). Tato tři území si udržovala jistou míru nezávislosti až do poloviny 13. století, kdy je pod sebe zahrnuje norské království.

Odlisný je vývoj ve Finsku, které na přelomu 1. a 2. století n. l. osídlují Finové, jejichž etnická příslušnost není dodnes vyjasněna. I přes svůj negermánský původ se však Finové záhy dostávají pod vliv Švédů (zejména ve vikinském období), kteří v té době již byli usazeni na Ålandských ostrovech. Do méně rozvinutého Finska, které bylo organizováno na kmenovém principu a náboženstvím bylo pohanství, přinesli Švédové křesťanství i své státní uspořádání. Finsko přebírá švédskou legislativu, judikaturu, náboženství i filozofický pohled na svět. Švédština se sice omezila pouze na vyšší vrstvy, ovšem i přes jazykovou odlišnost patří Finsko bezpochyby do severského společensko-kulturního okruhu. (Knot, 2004)

V době osídlování Severu zde převládá pohanství. Katoličtí misionáři na Sever pronikají v průběhu 10. a 11. století, kdy postupně všechny severské státní útvary konvertují ke křesťanství. Svorně se pak v 16. století hlásí k protestantismu, konkrétně k luteránství. Právě protestantská církev hrála a dodnes hraje roli velmi zásadního pojítka mezi severskými zeměmi. Vždy byla důležitým spolutvůrcem severské tradice. (Knot, 2004; Busck-Poulsen, 2007).

Právní kontinuita byla dalším důležitým faktorem propojenosti na Severu. Již v době vikinských nájezdů, kdy o mírovém soužití ve Skandinávii nemůže být řeč, nevykazují právní kodexy velké rozdíly. O jejich kvalitě svědčí to, že neměly potřebu nechat se inspirovat římským právem, které severněji než za hranice Skandinávie neproniklo. (Knot, 2004). Právní tradice ovlivnila vývoj severských zemí i v pozdějších dobách. Například Dánsko dodnes čerpá ze své ústavy z poloviny 19. století, která byla zásadně novelizována pouze třikrát. (Busck-Poulsen, 2007)

Po bouřlivém vikinském období vznikají na Severu první náznaky snah o kooperaci. Ty však až do 14. století zůstávají s výjimkou již zmíněné unie Norska s Grónskem, Islandem a Faerskými ostrovy krátkodobé. Na konci 13. století se posiluje úsilí o personální unii ze strany královských leníků v Dánsku, Švédsku a Norsku. Důvody jsou čistě pragmatické – snaha o oslabení moci krále (cizí král se domácí šlechtě zpravidla zavazoval dodržováním zákonů a jejich privilegií). Roli hraje také dění za hranicemi Severu – cílem jednotlivých království bylo společně, a tedy efektivněji čelit rozmáhající se hanze.

Na personální unii Norska a Švédska (1319 – 1363) navázala v roce 1397 tzv. Kalmarská unie, které se účastnilo také Dánsko. Právě Dánsko si v rámci unie uzurpovalo největší díl moci, a vyvolalo tak nevoli ze strany Švédska. Volba švédského krále **Gustava Vasy** v roce 1521 se stala Kalmarské unii osudnou, jelikož Švédsko ji opustilo. Norsko společně se svými třemi koloniemi však pod dánskou korunou zůstává až do roku 1814, kdy ho získává Švédsko v důsledku napoleonských válek. V téže době Švédsko přichází o Finsko a Ålandské ostrovy ve prospěch Ruska.

Rozpadem Kalmarské unie nastává na Severu období válek, které do značné míry charakterizuje rivalita Švédska a Dánska a jejich boj o nadvládu nad Baltem (Busck-Poulsen, 2007; Kan, 1983; Knot, 2004).

1.2 Zintenzivnění/zproblematizování spolupráce v 19. století

Devatenácté století probíhá na Severu ve znamení národního hnutí a rodícího se skandinavismu. Národní hnutí platilo vedle častých válečných konfliktů za další překážku případné kooperace zemí Severu. Zejména stále se rozvíjející Norsko v rámci dánského království trpělo pocitem křivdy. Nemělo vlastní ústřední instituce, úřady okupovali Dánové a obchod byl zatížen vyššími cly. Národní uvědomění se probouzí také na Islandu, který odmítá dánskou

ústavu a přijímá vlastní (1874), ve Finsku, v Grónsku i na Faerských ostrovech (Kan, 1983; Busck-Poulsen, 2007).

V opozici k vzrůstajícímu národnímu hnutí se začíná rozvíjet tzv. *skandinavismus*, jenž si za cíl klade kulturní i politickou jednotu všech zemí Severu. Na první pohled paradoxně (vzhledem k společensko-politické situaci) působící hnutí vycházelo z romantismu, který se nejvíce projevil v literatuře a společně s rozvojem archeologie přispěl k pocitu sounáležitosti mezi národy v rámci Skandinávie. Důležitým střediskem, z něhož se šířily myšlenky skandinavismu, byly tzv. lidové školy (*folkehøjskole*), vznikající zejména v Dánsku od poloviny 19. století na popud dánského národního buditele **N. F. S. Grundtviga**. Nejdále ve své vizi jednotného Severu došli Dánové **O. Lehmann** a **A. F. Tscherning**, kteří prosazovali společnou severskou ústavu. Tato idea nezůstala i přes svou radikálnost osamostatněná; podporovala ji také oficiální politická reprezentace (např. švédští králové **Oskar I.** a **Karel XV.**). (Kan, 1983; Busck-Poulsen, 2007).

Obecně lze konstatovat, že zatímco v mocensky silném Švédsku a Dánsku převládaly snahy o unii, v ostatních severských územích se stupňovalo úsilí o získání národní suverenity. Švédsko si od severské unie, v jejímž čele by samo stálo, slibovalo zpětné získání Finska. Dánsko vidělo v jednotném Severu možnost, jak odrazit stále silnějšího jižního souseda – Prusko. (Knot, 2004)

První zkouška bylo skandinavistické hnutí vystaveno v 60. letech 19. století, kdy Dánsko muselo řešit spory ohledně svých pohraničních území právě s Pruskem. Dánské království bylo v roce 1864 poraženo a ve prospěch svého jižního souseda muselo odstoupit vévodství Šlesvicko, Holštýnsko a Lauenbursko, čímž přišlo o dvě pětiny svého území. Odhlédneme-li od faktu, že dánská reprezentace podcenila přípravy na válku ve všech směrech, zasáhla ji nečekaná distance Švédska. To se na spor dívalo pragmaticky a evidentně slabší Dánsko v boji proti silnému Prusku nepodpořilo. Roku 1864 vyhlásilo neutralitu. Tím si proti sobě popudilo nejen Dánsko, ale i „prosté“ občany, kteří se Dánsku v duchu skandinavismu vydali na pomoc jako dobrovolníci. Plány na severskou spolupráci na poli obranné unie již tehdy skončily neúspěšně. (Kan, 1983; Busck-Poulsen, 2007; Knot, 2004).

Skandinávská myšlenka, která se zprvu šířila především na akademické půdě a mezi politickými elitami, pronikala stále zřetelněji na venkov (výrazný vliv již zmíněných lidových škol), kde se udržovala a stala zárodkem pro budoucí úspěchy. Myšlenka kooperace mezi zeměmi Severu se posunula od

pompézních mocenských plánů na úroveň každodenního života a první úspěchy se dostavily záhy. (Knot, 2004).

Během 19. století se koná řada panskandinávských sjezdů, vznikají první unie, scházejí se první kongresy, zakládají se zájmové svazy. Roku 1839 se dle německého vzoru schází mladí přírodovědci z celého Severu. Objevují se první pokusy o propojení právních předpisů. Dochází k založení Severské poštovní unie. Roku 1862 se konal první Všeseverský ekonomický kongres.

Za jeden z největších úspěchů lze považovat založení společné měnové unie roku 1873 (trvala do 1914), kdy ji podepsalo Dánsko a Švédsko, o tři roky později se přidalo také Norsko. Finsko se členem unie nestalo. Na základě této unie byly do oběhu puštěny také společné bankovky. (Kan, 1983; Knot, 2004).

Přestože se nepodařilo uvést v praxi celní unii, rostla migrace za prací v rámci Severu díky liberalizaci velmi čile. To vedlo k užší kooperaci odborových hnutí, která se společně s obchodními a dalšími zájmovými svazy vyslovují jednoznačně pro pokračující spolupráci. Skandinavismus získává sociální náboj, který je pro severské země dodnes typický, a dále se šíří. (Knot, 2004)

1.3 Pokračující ambivalentní postoj ve 20. století

Krizí prošly snahy o kooperaci v roce 1905, kdy byla zrušena švédsko-norská unie trvající od roku 1814. Spory eskalovaly zejména v zahraničně-politické oblasti (vznik a postavení norské konzulární služby). Norsko se tak po dlouhé nadvládě svých sousedů konečně stalo nezávislým státem a nedalo se očekávat jeho nadšení z opětovného užšího propojování zemí Severu.

Přesto spolupráce pokračuje. V roce 1907 zakládají poslanci národních parlamentů neformální Severskou meziparlamentní unii pro účely diskuze případné budoucí kooperace. Právě nezávaznost unie byla klíčem k jejímu úspěchu.

Během první světové války se všechny severské země snažily o neutralitu, která ovšem nemohla být striktně dodržována, zejména Dánsko muselo brát ohledy na svého silného souseda Německo. Hrůzy první světové války severské země stmelily a daly podnět k dalšímu rozvoji spolupráce. Roku 1919 byla založena Severská asociace. Její myšlenka spadá v podstatě již do období války, kdy bylo žádoucí mezi severskými zeměmi organizovat výměnu základních předmětů denní potřeby, zejména potravin. Severská organizace se pak tuto myšlenku kooperace snažila zachovat i v době míru. (Knot, 2004)

V meziválečném období se severské státy aktivně podílejí na rozvoji celosvětové spolupráce. Stávají se členy Společnosti národů, jejíž myšlenku s nadšením přivítaly. Tato událost je přelomová do té míry, že svět Skandinávií díky jejím do velké míry shodným stanoviskům začíná vnímat jako jeden celek. Důkazem je např. „stálé křeslo“ v Radě SN. (Knot, 2004; Nordens historie fra...; Le projet d'union...)

Vztahy na Severu poznamenaly také dva spory s mezinárodněprávním dopadem. Obyvatelstvo Ålandských ostrovů se po 1. světové válce pokusilo s odkazem na právo na sebeurčení prosadit znovupřipojení ke Švédsku, ke kterému mělo užší společensko-kulturní vazbu než k Finsku. Společnost národů však spor rozhodla ve prospěch Finska (na základě principu teritoriality). Druhý spor vedlo Dánsko a Norsko o oblast nekolonizovaného východního Grónska. Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti rozhodl v roce 1933 ve prospěch Dánska, jehož součástí je dodnes. (Knot, 2004; Busck-Poulsen, 2007)

Severská spolupráce z důvodu angažovanosti v mezinárodních organizacích v meziválečném období upadá. Nový podnět pro ni přichází v podobě světové finanční krize, hrozby Německa a náznaků blížící se války, která severské státy zasáhla obecně mnohem silněji než válka předchozí. (Le projet d'union...; Busck-Poulsen, 2007) I přes rozdílné poválečné poměry² ve Skandinávii se daří v roce 1948 mezi Dánskem, Norskem a Švédskem založit Skandinávský obranný výbor (Finsko se ho kvůli vlivu SSSR neúčastní). Jedním z impulsů pro obnovení snah na poli obrany byl komunistický puč v Československu.

To, že myšlenka obranné unie nakonec ztroskotala, bylo zapříčiněno neslučitelnými názory Švédska, které se odmítalo přiklonit na jakoukoli stranu tvořících se bloků, a Norska, které bylo naopak závislé na dodávkách průmyslových surovin a válečného materiálu. Shodu se nepodařilo najít ani přes úsilí Dánska jakožto zprostředkovatele. Posledním impulsem pro krach severské obranné spolupráce zemí se stal požadavek USA, které podmínily pokračování dodávek vojenského materiálu na Sever účastí těchto zemí v NATO. K zakládajícím členům této organizace se připojilo Dánsko, Norsko a Island (1949). Švédsko s Finskem jejími členy nejsou doposud.

Neúspěch při tvorbě společného obranného orgánu přivedl země Severu na myšlenku pokusit se o spolupráci na poli politickém a ekonomickém. Na scénu

---

² Zatímco Dánsko a Norsko vyšly z války značně oslabené, Švédsko disponovalo poměrně kvalitním vyzbrojením.

tehdy přicházejí kooperační uskupení přetrvávající do současnosti – meziparlamentní Severská rada (SR, založena 1952) a mezivládní Severská rada ministrů (SRM, založena 1971). Základem institucionalizované spolupráce je Helsingforská dohoda, která vstoupila v platnost 1. července 1962 a byla několikrát revidována. (Knot, 2004; Busck-Poulsen, 2007)

Závěry z jednání Severské rady měly pouze doporučující charakter a nebyly závazné. Volná forma spolupráce šla v duchu nechuti Severu k organizovanosti nadnárodního typu. Přesto se díky činnosti SR prohloubila spolupráce severských zemí včetně Finska (oficiálně přistoupilo 1956) v oblasti zákonodárství, majetkového a rodinného práva, sociálního pojištění, zdravotnictví, kultury, vědy a školství. Plnou suverenitu si země zachovaly v zahraniční a bezpečnostní politice. V těchto oblastech, stejně jako v pomoci rozvojovému světu a zahraničním obchodu, probíhala spolupráce na neformální úrovni.

Zahraněční politikou, především vztahem Skandinávie k pobaltským zemím, severozápadnímu Rusku a Arktidě, se zabývá také SRM, v jejímž rámci se scházejí ministerští předsedové, ale především zvláštní ministři pro severskou spolupráci. Spolupráce v této oblasti se výrazněji rozvíjí až od 90. let 20. století (Fiala, 2004.; Le projet d'union...; Nordisk råd og nordisk ministerråd).

2 Současné aktivity severské spolupráce

Smyslem předchozí kapitoly bylo nastínit východisko pro budoucí spolupráci všech severských zemí. Důraz byl kladen na představu nejen o společném historicko-politickém a společensko-kulturním pozadí, ale také o tom, že postoj Severu ke kooperaci nebyl vždy jednoznačně kladný; naopak ho ovlivňovaly časté spory. Následující prostor je věnován současnosti severské spolupráci a jejímu vztahu k Evropě a ostatním mezinárodním organizacím.

2.1 Tradiční severské priority a dánské předsednictví

K prioritám Severu patří stabilně výzkum, klima, energie, životní prostředí, udržitelný rozvoj, tvorba pracovních míst a větší volnost pohybu pracovních sil s důrazem na společná pravidla pro odvody sociálního pojištění, konkurenceschopnost, lepší možnosti pro podnikatele a pro export, důraz na nezávadnost a kvalitu potravin či pravidla pro recyklaci. Zahraniční orientace směřuje do Pobaltí, severozápadního Ruska, Arktidy a Běloruska, kde Sever usiluje o rozvoj demokracie (Kronik: Nordisk samarbejde er nøglen..., 2011;

Kronik: nordiske fingeraftryk..., 2010). Cílem v Pobaltí je demokratický, ekonomický a kulturní rozvoj (více viz Nordisk samarbejde med Estland...). Spolupráce s Ruskem se zaměřuje na oblast Baltu, Barentsova moře a Arktidy, kde Skandinávie kooperuje také s USA a Kanadou (Sever a tyto tři země jsou členy tzv. Arktické rady) (Internationalt samarbejde).

Aktuální rozměr severské spolupráce bude ukázán z pohledu Dánska, které v roce 2011 předsedalo SR. Dánské předsednictví si pro rok 2011 vytýčilo tři hlavní priority: rychlejší a efektivnější rozhodovací proces, výraznější prosazení Severu v EU (nyní má velké slovo ve spotřebitelské politice) a ucelená strategie pro Arktidu, kde se otvírají těžiště ropy a zemního plynu. S tím jsou spojena ekonomická a bezpečnostní opatření a otevření nových námořních cest. Jednání o arktické spolupráci již začala, například v roce 2010 se v grónském Ilulissatu sešli severští ministři životního prostředí, kteří se ve věci Arktidy shodli a jsou připraveni na bázi Arktické rady jednat také s Ruskem, USA a Kanadou.

Program dánského předsednictví lze shrnout následovně: Východiskem pro Sever je společné myšlení na základě podobnosti jednotlivých zemí, jehož důsledkem je bezproblémovost pasové unie a možnosti pracovat volně po celém Severu. Ke splnění svých cílů nemá Sever potřebu tvořit spolkový stát; postačí současná volná spolupráce. Seveřané o sobě hovoří jako o „unii v myslí“ (*en mental union*), což je velmi výstižné. (Danmarks formandskab i Nordisk Råd 2011)

2.2 Bezpečnostní a obranná politika jako budoucnost severské spolupráce?

Severská spolupráce od konce studené války proniká i do dříve zapovězené oblasti bezpečnostní a obranné politiky s cílem neztratit slovo v dnešním globalizovaném světě, kde může mít Sever vliv, jen když bude vystupovat jednotně. **N. Petersen** (1977) dokonce severskou dimenzi (jeho slovy *nordismus*) pokládá za tradici a základ dánské zahraniční politiky.

Za nový základ doposud neúspěšné obranné spolupráce je považována tzv. **Stoltenbergova**³ zpráva publikovaná v roce 2009.⁴ Zpráva vznikla jako

---

³ Thorvald Stoltenberg je bývalý norský ministr zahraničí a obrany.

⁴ Kompletní zpráva viz Stoltenberg rapport.2009. [online]. Udenrigsministeriet [cit. 2011-03-10] http://www.um.dk/NR/rdonlyres/8ABF25ED-99BD-4B4E-9C27-9AEB3A6D4CCC/0/Stoltenberg_rapporten.pdf; více o obranné politice viz ročenka SRM: Ellemann-Jensen, U. 2009. Én for alle, alle for én – nyt nordisk forsvarssamarbejde? [online]. Norden [cit. 2011-03-10]

odpověď na geopolitické změny, které odsuzují dílčí obranné systémy k neakceschopnosti, pokud nedojde k jejich koordinaci.

Součástí zprávy je požadavek na vytvoření společné vojenské a civilní zvláštní jednotky pro nestabilní regiony, námořní jednotky pro hlídání pobřeží, společných kybernetických obranných systémů, společné kontroly námořního a vzdušného prostoru, spolupráce při správě Arktidy či jednotky pro vyšetřování válečných zločinů. Dalším požadavkem je sdílená konzulární služba v zemích, kde severské země nemají diplomatické mise, a nutnost vyjádřit se k situaci, kdy by byl napaden jeden ze států Severu (v návaznosti na článek V smlouvy o NATO). Tato tzv. *deklarace solidarity* však vzbudila kontroverze. Severské členské země NATO a EU se obávají, aby se nedostaly do střetu se svými závazky plynoucími z jejich členství v těchto organizacích.

Odlíšná orientace zemí Severu ovlivňuje také jejich očekávání od obranné spolupráce. Dánsko je jí nakloněno téměř bezvýhradně, Norsko si vyhrazuje prostor pro své úzké styky s USA a obecně pro severoatlantickou spolupráci, Finsko se ohlíží na Rusko, Švédsko postupně ustupuje od politiky neutrality (účastní se obranné spolupráce v rámci EU) a je nakloněno obranné unii, pro Faerské ostrovy hraje prim rybářský průmysl a Island se po prodělané krizi v roce 2008 snaží opět najít své místo v mezinárodním dění.

P. Riekerová (2004) argumentuje, že severské země svou bezpečnostní politiku podřizují Evropské unii. Severské bojové skupiny o síle zhruba dvou a půl tisíc mužů například fungují jako rezervní síla pro mezinárodní mise EU. Švédsko v roce 2013 předložilo plán na vytvoření Severské bojové síly o zhruba poloviční síle. Tento návrh se však na Severu nesetkal s jednoznačným přijetím. Naopak se objevuje názor, že pro Švédsko by bylo nejjednodušší a nejvýhodnější zapojit se do NATO, s nímž již nyní spolupracuje (švédská armáda se např. zapojila do výcviku Sil rychlé akce NATO). (Švédsko chce vytvořit..., 2013; Lucas, 2013)

Sever těží také z toho, že jeho zpravodajské služby jsou již nyní úzce propojené, a může se spolehnout na osobní kontakty a vzájemnou důvěru. Solidarita ve věci obrany severské země spojuje i přesto, že Švédsko a Finsko nejsou členy NATO. **Stoltenbergova zpráva** se do velké míry prolíná s aktivitami EU. Objevují se názory, že regionální severská spolupráce by mohla usnadnit prosazení obranné kooperace v rámci celé EU. Ačkoli evropská integrace severskou přesahuje, nevyvolává na Severu obavy, nýbrž působí jako

pohon pro objevování prostoru pro nové myšlenky. V každém případě platí, že severská obranná spolupráce bude probíhat v rámci závazků k EU i k NATO. (Rettman, 2010; Spongenberg, 2010; Larsen, 2010).

Lze říci, že severská spolupráce v některých ohledech přesahuje hranice Evropy. Pozornost vzbudila např. V lednu 2011 na ekonomickém fóru v Davosu, kde byl přednesen příspěvek o tom, jak se severským zemím podařilo zvládnout ekonomickou krizi díky připravenosti, zkušenostem z dřívějších krizí, důvěře ve stát a státní instituce a individualismu (dokument *The Nordic Way*). Zajímavostí je čínský výzkum o tom, jak Číňané vnímají severské země. Severská spolupráce tedy neprobíhá izolovaně, ale naopak s vědomím stále větší propojenosti světa. (Perception of the Nordic..., 2008; Storinteresse for..., 2011)

2.3 Severská spolupráce v kontextu evropského integračního procesu a NATO

Postoj Severu k evropským integračním procesům ani k obranné spolupráci nebyl v poválečném období jednoznačný. Severské nadšení brzdila tradiční snaha o neutralitu, obava ze ztráty mnohokrát ohrožované státní suverenity (viz historický vývoj) a s ní spojená omezená nezávislost v rozhodovacích procesech, případně vize specifčnosti Severu a zejména jeho modelu státu blahobytu. K moci se v poválečné době dostávají levicově orientované strany, které se zdráhají podílet na bezpečnostních organizacích (Západní unie, NATO).

Proti těmto faktorům, volajícím spíše po uzavřenosti severských zemí, hovořily změny v mezinárodních bezpečnostních a ekonomických poměrech a posun zemí Severu od izolacionistického k aktivnímu pojetí neutrality. Rozdělení světa do dvou mocenských bloků přimělo Dánsko, Norsko, Švédsko a Island vzhledem k jejich poválečné situaci zaujmout jasnou pozici a přihlásit se k Marshallovu plánu (1948) a vstoupit do OEEC.

Švédsko se již od roku 1948 snažilo o vytvoření severského obranného svazu založeného na ozbrojené neutralitě s tím, že by severské země nevstoupily do žádného konfliktu, pokud by nebyly přímo napadeny. Tento požadavek byl však pro země, pro které by tak padla možnost angažovat se v jiných vojenských organizacích (NATO), nepřijatelný. Na rozdíl od Švédska vyšly Dánsko, Norsko a Island z 2. světové války oslabené a na americké prohlášení, že vojenská pomoc bude poskytnuta pouze členům NATO, odpověděly roku 1949 přístupem k Severoatlantické alianci. (Fiala, 2004; Le

projet d'union...)

Švédsko se v duchu politiky neutrality členem dodnes nestalo (ačkoli se podílí např. na misi v Afghánistánu), stejně tak jako Finsko, u něhož hrála roli závislost na SSSR a politika tzv. *finlandizace*.⁵ Obě země však se Severoatlantickou aliancí úzce spolupracují, jak naznačila již předchozí kapitola. (Lucas, 2013; Fiala, 2004).

V 50. letech, kdy se formuje Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Evropské hospodářské společenství (EHS), které představují základ pro pozdější EU, se Dánsko, Norsko a Švédsko přiklání ke snahám o Evropské sdružení volného obchodu (ESVO, přístup 1960). Island k ESVO přistupuje v roce 1970. Vstup severských zemí do ESVO upozadil snahy o vznik celní unie, jejímž zastáncem bylo hlavně Dánsko a naopak odpůrcem Norsko.

Skandinávie se v zásadě nebránila evropské ekonomické spolupráci, distance však byla znatelná v oblasti politické a vojenské. Její skepticismus ještě utvrdil neúspěch Evropského obranného společenství a Evropského politického společenství.

O ekonomickou liberalizaci stálo především Dánsko, které se po odmítnutí své žádosti o vstup do Evropských společenství (ES) v roce 1968 pokusilo oživit diskuzi o Severském hospodářském společenství (NORDEK). Přes prvotní angažovanost všech zemí Severu však návrh ztroskotal. Celní unie a NORDEK v pořadí priorit opět klesly za ES. (Fiala, 2004)⁶

Pro možný vstup zemí Severu do ES svědčil ekonomický růst členských zemí oproti hospodářské stagnaci v rámci ESVO. Zatímco Švédsko svou přihlášku ještě před zahájením přístupových jednání stáhlo a Norsko vstup odmítlo v referendu (1972 – 53,3% obyvatel proti vstupu do ES), stalo se Dánsko v roce 1973 členem ES, přičemž pro vstup se vyjádřilo 63,3% voličů. (Fiala, 2004; Busck, S. - Poulsen, 2007)⁷

V novém mezinárodněpolitickém uspořádání v 90. letech se členy EU staly

---

⁵ Finsko se ze stejného důvodu nestalo členem ani Rady Evropy v roce 1949. Naopak se mohlo účastnit organizací ekonomického ražení (Mezinárodní měnový fond (1948), Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (1948), Světová banka (1948), GATT (1949-1950)). (Fiala, 2004)

⁶ Roli hrálo odstoupení francouzského prezidenta Ch. de Gaulla, který blokoval vstup VB, a tím i Dánska a Norska do EHS. Účast Finska v NORDEKu vyloučil SSSR.

⁷ Již v 60. letech žádalo Dánsko dvakrát společně s Velkou Británií, Irskem a Norskem o přijetí do EHS. Jednání však pokaždé ztroskotala na francouzském odporu vůči VB. Dánsko navíc svou snahou o vstup do EHS narazilo na odpor švédské vlády, která se obávala zastavení severské spolupráce.

také Švédsko a Finsko. Norsko svůj vstup odmítlo i podruhé (proti 52,2% voličů). Norská ekonomika se díky těžbě ropy a zemního plynu od 70. let rozvíjela velmi dobře a pro Norsko bylo dostatečným propojením s ES/EU členství v Evropském hospodářském prostoru (EHP). Pro jeho neúčast na evropské integraci hovořily také historické předpoklady, ať už obavy z opětovné ztráty státní suverenity, nebo politika nezúčastněnosti či udržení státu blahobytu. (Fiala, 2004) Členem EU doposud není Island, ačkoli po svém nedávném hospodářském kolapsu o členství projevil zájem (nová vláda v roce 2013 však od přístupových jednání upustila). Island je nadále členem EHP. Grónsko z ES vystoupilo na vlastní žádost roku 1985 (Faerské ostrovy, které jsou součástí Dánska, do ES/EU nikdy nevstoupily).

Výrazem skepse vůči evropské integraci je nejen neúčast všech zemí Severu v EU a problematický proces začleňování jednotlivých zemí do této organizace, ale také přetrvávající rezistence proti snahám o hlubší integraci (viz odmítnutí eura ze strany Švédska a Dánska či čtyři dánské výjimky z Maastrichtské smlouvy⁸). V kontrastu s tím stojí finská výrazně proevropská politika.

Ačkoli se tedy skandinávské země v přístupu k evropské integraci ne vždy shodují, projevuje se i zde jejich sounáležitost. Jejím výrazem je např. vyjednání přístupu k schengenské smlouvě také pro Norsko a Island, ačkoli nejsou členy EU (od roku 1954 jsou však členy severské pasové unie). Všech pět skandinávských zemí přistoupilo k schengenskému aquis 26. března 2001. (Fiala, 2004)

V souvislosti s ekonomickou krizí se na severské země nahlíží (jak v politických, tak mediálních kruzích⁹) jako na možný vzor pro další vývoj evropské integrace, která během krize v mnoha očích ztratila důvěryhodnost. Skandinávie se prosazuje zejména na poli rovného přístupu a reprezentace pro muže a ženy, přístupu k péči pro děti, otevřenosti, výzkumu a inovací či životního prostředí. (Wallin, 2013; Time ripe..., 2008)

Zajímavé je, že v současnosti je Severská rada primárně příjemcem evropské legislativy, ačkoli má na Severu mnohem delší tradici než EU. Podle **E. Cihelkové** (2007) má však v mnoha oblastech před EU předstih, jelikož je

---

⁸ Dánské výjimky se ze strany autorů odborných studií těší velké pozornosti, proto zde nebudou analyzovány podrobněji. Viz např.: Hořejší, T. 2005. „Dánské výjimky ve světle evropské ústavní smlouvy“, s. 167. In: *Mezinárodněpolitická reflexe konstitucionální fáze evropského integračního procesu*. Praha: Oeconomica, 2005

⁹ Viz článek „The Next Supermodel“ v *The Economist* v únoru 2013.

efektivnější. Na to jsou však názory rozdílné. Podle průzkumů prováděných mezi skandinávskými úředníky v roce 2008 (Jutila–Niemi, 2009) patřila právě nízká efektivnost, vysoká byrokratičnost a pomalost k jejím největším negativům. To souvisí také s tím, že se Severská rada soustředí na příliš mnoho oblastí a spolupráce tak zůstává pouze na povrchu.

Kritika směřuje také k faktu, že severské země v EU nehovoří jedním hlasem. (Wallin, 2013; Rettman, 2010) Severské země však v EU jednotný blok ani vytvořit nemohou, jelikož ne všechny jsou jejími členy. Naopak, Grónsko je jediným případem, kdy z EU někdo vystoupil. (Cihelková, 2007)

Ačkoli od 90. let se Severská rada snaží orientovat na EU, v roce 2009 vydala svou první evropskou strategii a nyní pracuje na nové a vytvořila speciální komisi zaměřenou na evropskou dimenzi, je EU považována za nejproblematictější a nejméně efektivní oblast severské spolupráce. V této souvislosti jsou slyšet názory, že severské země by neměly usilovat o vytvoření samostatného bloku v rámci EU, ale pouze o co nejužší spolupráci založenou na jejich společné historii, kultuře a hodnotách. Severská spolupráce by měla využít faktu, že je mezi občany Severu velmi populární, a snažit se vyrovnat s tím, že na úrovni EU je její vliv v současnosti minimální, i proto, že ne všechny státy jsou jejími členy. (Jutila – Tikkala, 2009; Etzold, 2009)

Závěr

Současná Evropa je protkávána stále užšími vazbami. Mohlo by se tedy zdát, že regionální spolupráce na úrovni pěti skandinávských zemí nemůže mít v kontextu celoevropské integrace naději na úspěch. Cílem této práce bylo naznačit, že opak je pravdou. Důraz byl kladen na vývoj severské spolupráce a z něj plynoucí distanci k celoevropské integraci. Skandinávie si považuje svých společných dějin (jakkoli ne vždy mirumilovných), kultury, náboženství, právní tradice či státu blahobytu. Vzhledem ke složité historii se zejména Norsko a Island obávají přílišného propojení se zbytkem Evropy a opětovné ztráty suverenity.

Velkou roli hraje také neúčast Norska, Islandu, Grónska a Faerských ostrovů v EU, respektive Švédska a Finska v NATO. Severská spolupráce je tak jediným univerzálním pojítkem v rámci celé Skandinávie. Jejím základem je společné myšlení vycházející z podobnosti jednotlivých zemí, přičemž ke splnění svých cílů nemá Sever potřebu tvořit spolkový stát či se úzce integrovat – vyhovuje mu současná volná spolupráce založená na osobních kontaktech a

vzájemné důvěře, kterou vystihuje označení „unie v mysli“.

Institucionalizovaná severská spolupráce začala v poválečném období v politické a ekonomické oblasti a soustředila se zejména na témata tzv. nižší politiky (výzkum, klima, životní prostředí, pracovní trh, konkurenceschopnost apod.). Kooperaci podstatně usnadňovala fungující pasová unie a možnost pracovat volně po celém Severu. V posledních letech se postupně rozvíjí také kooperace a projekty zasahující do oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, kterou dlouho brzdila tradiční snaha o neutralitu a obava ze ztráty mnohokrát ohrožované státní suverenity.

V současnosti se severské země soustředí především na vztahy s Pobaltím, Ruskem a Běloruskem, kde usilují o rozvoj demokracie, a vytváří strategii pro Arktidu, kde se otvírají těžiště ropy a zemního plynu. V rámci zahraniční politiky je důležitá také sdílená konzulární služba. Koordinace bezpečnostní a obranné politiky vychází z premisy, že v dnešním globalizovaném světě může mít Sever vliv, pouze pokud bude vystupovat jednotně. Zároveň však musí severské země dbát na své závazky vyplývající z jejich členství v NATO a EU.

Přestože tedy mají severské země úctu ke svým specifickým tradicím, jsou si vědomy toho, že v dnešním globalizovaném světě není perspektivní se izolovat. Proto Skandinávie zejména v rámci Severské rady spolupracuje i s nadregionálními organizacemi, včetně NATO a EU. Se Severoatlantickou aliancí v současnosti spolupracuje i nečlenské Švédsko, jehož armáda se např. zapojila do výcviku Sil rychlé akce NATO.

Vztahy s EU jsou považovány za nejproblematictější a nejméně efektivní oblast severské spolupráce. Avšak přestože se skandinávské země v přístupu k evropské integraci ne vždy shodují, projevuje se i zde jejich sounáležitost. Jejím výrazem je např. vyjednání přístupu k schengenské smlouvě také pro Norsko a Island, které nejsou členy EU. Severské země sice v rámci EU netvoří jednotný blok, ale přesto k celoevropskému dění přispívají, o čemž svědčí řada iniciativ, které se na úrovni EU ujaly (např. v rámci spotřebitelské politiky). Severská rada dokonce v roce 2009 vydala svou první evropskou strategii.

Ačkoli má tedy severská spolupráce řadu omezení vyplývajících jak z historie, tak z mezinárodního vývoje a často je kritizována za to, že se soustředí na příliš mnoho oblastí, a zůstává tak pouze na povrchu, je mezi Seveřany velmi populární, nadále se zintenzivňuje a vzhledem k jejím ambiciózním plánům (např. v oblasti bezpečnosti a obrany) se dá očekávat, že o ní ještě bude slyšet.

Literatura:

- Annual Globalisation Forum [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/en/nordic-council-of-ministers/globalisation-co-operation>
- BUSCK, S., POULSEN, H. 2007. *Dějiny Dánska*, Praha: NLN, 2007, 427 s. ISBN 978-80-7106-908-9
- CIHELKOVÁ, E. 2007. *Nový regionalismus. Teorie a případová studie (Evropská unie)*. Praha: C. H. Beck, 2007, 361 s. ISBN 978-80-7179-808-8
- Danmarks formandskab i Nordisk Råd 2011 [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/nordisk-raad/formandskabsprogram/danmarks-formandskab-i-nordisk-raad-2011>
- De nordiske landes officielle samarbejde [online]. *Norden* [cit. 2011-02-18] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da>
- ELLEMANN-JENSEN, U. 2008. Én for alle, alle for én – nyt nordisk forsvarssamarbejde? [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/publikationer/publikationer/2009-763>
- ETZOLD, T. 2009. Earlier reforms in the Nordic Council [online]. [cit. 2013-11-18]. In JUTILA, K., TIKKALA, T. (eds.) 2009. *Together or apart? The Nordic Council and the EU*, 2009. Dostupné na internete: <http://mittengruppen.org/modules/files/11/pdf/together-or-apart-internet.pdf>
- FIALA, V. 2004. *Severská integrační disharmonie: Skandinávie vs. Finsko* [online]. [cit. 2013-02-18] Dostupné na internete: http://intranet.fsv.cuni.cz/FSVINT-712-version1-020_fiala.pdf
- HOŘEJŠÍ, T. 2005. Dánské výjimky ve světle evropské ústavní smlouvy. In *Mezinárodněpolitická reflexe konstitucionální fáze evropského integračního procesu*. Praha: Oeconomica, 2005, s. 167-184
- Internationalt samarbejde [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/nordisk-raad/internationalt-samarbejde>
- JUTILA, K., NIEMI, J. 2009. How is the Nordic Council doing? [online]. [cit. 2013-11-18]. In JUTILA, K., TIKKALA, T. (eds.) 2009. *Together or apart? The Nordic Council and the EU*, 2009. Dostupné na internete: <http://mitten-gruppen.org/modules/files/11/pdf/together-or-apart-internet.pdf>
- JUTILA, K., TIKKALA, T. (eds.) 2009. *Together or apart? The Nordic Council and the EU*, 2009. [online]. [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://mittengruppen.org/modules/files/11/pdf/together-or-apart-internet.pdf>
- KAN, A. S. 1983. *Dějiny skandinávských zemí*, Praha: Svoboda, 1983, 450 s. ISBN 1000197042

- KNOT, J. 2004. *Severská rada a její zvláštnosti v mezinárodním právu* [online]. Severské listy [cit. 2011-02-18] Dostupné na internete: <http://www.severske-listy.cz/ncm/ncm0086.htm>
- Konkrete globaliseringsinitiativ [online]. Norden [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/nordisk-ministerraad/globaliseringssamarbejde/konkrete-globaliseringsinitiativer>
- Kronik: Nordisk samarbejde er nøglen til vækst og indflydelse. 2011. [online]. *Udenrigsministeriet* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/NordiskRaadOgNordiskMinisterraad/Artikler/NordiskSamarbejdeErNoeglenTilVaekstOgIndflydelse.htm>
- Kronik: nordiske fingeraftryk på europa og verden. 2010. [online]. *Udenrigsministeriet* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/NordiskRaadOgNordiskMinisterraad/Artikler/KronikNordiskeFingeraftrykPaaEuropaOgVerden.htm>
- LARSEN, T. 2010. Samarbejde styrker Norden i verden [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/analys-norden/tema/udenrigspolitik-i-forandring/samarbejde-styrker-norden-i-verden>
- Le projet d'union de défense scandinave* [online]. [cit. 2011-02-20] Dostupné na internete: <http://www.ena.lu/>
- LUCAS, E. A Nordic defensive shield. 2013. [online]. *European Voice* [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://www.europeanvoice.com/article/imported/a-nordic-defensive-shield/76658.aspx>
- Nordens historie fra vikingetiden til i dag [online]. *Norden* [cit. 2011-02-18] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/fakta-om-norden/nordens-historie>
- Nordisk råd og nordisk ministerråd [online]. *Udenrigsministeriet* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.um.dk/da/menu/Udenrigspolitik/InternationaleOrganisationer/NordiskRaadOgNordiskMinisterraad>
- Nordisk samarbejde med Estland, Letland og Litauen [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/om-samarbejdet/samarbejdsomrader/estland-letland-og-litauen/nordisk-samarbejde-med-estland-letland-og-litauen>
- Perception of the Nordic Countries. 2008. [online]. Norden [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/en/publications/publications/2008-591>
- PETERSEN, N. The Popular Basis of Nordic Cooperation: A Danish Case Study. [online]. In *Acta Sociologica*, sv. 20, č. 3, 1977, s. 263-285. [cit. 2011-03-10]

- Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/4194192>
- RETTMAN, A. 2010. ALIANCE: Severské země se dávají dohromady. [online]. *Presseeurop* [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://www.press.europ.eu/cs/content/article/419911-severske-zeme-se-davaji-dohromady>
- RETTMAN, A. 2010. Nordic countries huddle together as world gets bigger [online]. *Euobserver* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://euobserver.com/regions/31329>
- RIEKER, P. 2004. Europeanization of Nordic Security. The European Union and the Changing Security Identities of the Nordic States. [online]. In *Cooperation and Conflict*, prosinec 2004, sv. 39, č. 4, s. 369-392. [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://cac.sagepub.com/content/39/4/369.abstract>
- SPONGENBERG, H. 2010. Nordic countries could boost regional defence cooperation [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/analys-norden/tema/udenrigspolitik-i-forandring/nordic-countries-could-boost-regional-defence-co-operation>
- Stoltenberg rapport*. [online]. 2009. Udenrigsministeriet [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.um.dk/NR/rdonlyres/8ABF25ED-99BD-4B4E-9C27-9AEB3A6D4CCC/0/Stoltenbergrapporten.pdf>
- Stor interesse for Norden i Davos*. 2011. [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/aktuelt/nyheder/stor-interesse-for-norden-i-davos>
- Styrket nordisk samarbejde på beredskabsområdet* [online]. *Norden* [cit. 2011-03-10] Dostupné na internete: <http://www.norden.org/da/analys-norden/tema/udenrigspolitik-i-forandring/samarbejde-styrker-norden-i-verden>
- Švédsko chce vytvořit novou společnou severskou jednotku*. 2013. [online]. *Natoaktual.cz* [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: http://www.natoaktual.cz/svedsko-chce-vytvorit-novou-spolecnou-severskou-jednotku-pob-na_media.aspx?c=A130729_093911_na_media_m02
- The next supermodel 2013*. [online]. *The Economist* [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://www.economist.com/news/leaders/21571136-politicians-both-right-and-left-could-learn-nordic-countries-next-supermodel>
- Time ripe for Nordic voice in EU*. 2008. [online]. *Nordforsk* [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://www.nordforsk.org/en/news/time-ripe-for-nordic-voice-in-eu-749>
- WALLIN, G. *The Nordic role in Europe's crisis*. 2013. [online]. *Nordic Labour Journal* [cit. 2013-11-18] Dostupné na internete: <http://www.nordiclourjournal.org/nyheter/news-2013/article.2013-02-25.7976578889>